

Любен Каравелов

Нашият обществен живот

В 1867 аз имах щастие да се опозная с негово мудрословие (тая дума вземам из „Македония“) отца Балабанова, когото преди малко време разстриже българският народ. Нашето познанство стана така. Една заран дойде при мене един из бялградските сватове, който имаше обичай да знае и кой е дошъл, и кой отишъл, и кой е родил, и кой се е родил, и рече ми твърде многозначително:

– Дошъл е из Френско един наш българин, който знае много науки... Аз озарана ходих при него...Добър човек, учен човек...Като проговори дума, то мед му закапе из устата... А държи се достойнствено – като княз...

Тия хвалби ме накараха да ида и аз и да видя тоя учен човек, ако и да не обичам медът. Отидох в гостилницата, в която беше кацнал нашият синигер, т.е. негово слословие, и почуках на вратата.

– Антре! – проговори слословието.

Влязох и намерих черни панталони, бяло елече, черносин суртук, лъскави кундури, шарена вратовръзка, гиздави мустаки, златен кьостек и бяла като сняг риза, в които се намираше обвинен отец Балабанов. Захванахме се да си приказваме за едно, за друго; но все за големи работи като, например, за Наполеона, за турската политика, за сръбските министри, за бялградската крепост и пр. Трябва да ви кажа, че в тоя същия ден, когато аз у з р я х отца Балабанова в първи и последни път, турците излязяха из бялградската крепост и сръбската войска се готвеше да влезе в нея.

– Хайде да идеме и ние на Калемейдан и да погледаме на сръбското тържество и на турското унижение – казах аз отцу Балабанову.

– Нямам ръкавици...Пращах момчето да ми купи; но дюкянните били затворени – отговори о. Балабанов.

– Какви ръкавици! – казах аз. – Вие не сте в Париж, а в Бялград...

Отец Балабанов послуша моя съвет, облече са, и ние излязохме на улицата. Разбира се, че в онзи тържествен за Сърбия ден хората вървяха надолу – нагоре по улиците, като мравето през март; но между тия мраве ръкавици имаше твърде малко.

Дойдохме до Калемейдан. Г.Балабанов ме хвана за ръкавът и рече ми:

– Аз ще се върна.

– Защо? – попитах аз.

– Мене ме е срам да се вовирам между черният (простият) народ.

А знаете ли що направих аз, като чух тия Балабанови думи? Оставих го да търси благородните ръкавици и отидох да се вовирам между

простите смъртни. „Какво ли ще да прави г. Балабанов, когато се върне из Франция и донесе в България своите ръкавици?“ – си помислих аз, и душата ми почувствува твърде неприятни неща.

Преди няколко години аз чух, че г. Балабанов се върнал и останал в Цариград да търси адвокатско занятие, и че бил назначен за писарин при св. Български синод. В онова време аз си пак припомних ръкавиците. По думите на нашите кореспонденти, Балабанов взимал плата по 20(турски) лири на месецът, китил се, труфил се, помадил се, шпионствувал, продавал братията си и народът си, и всичко това се вършло пак за ръкавици – две лири повече, пет чифта ръкавици повече. Срам го било да се вовира между простият народ: а не се срамува да се продава на най-ниските цариградски души и да променява майка си с един чифт ръкавици! Срам го било да излезе на улицата без ръкавици; а не се срамува да лиже х. Иванчовите сахани и да върти опашка пред г. Николи! Срам го било да излезе с по-вехтички дрехи; а не се срамува да лъже, да подличи, да шпионисва и да продава честта си за едно шише гюлево масло! В Париж човек може да се научи много полезни неща! Питане е после всичко това: защо и за какво не беше избран за писар на българският св. синод други някой българин, или барем чифутин, а именно г. Балабанов?

Аз вече говорих преди малко в рече, че у нас са захванали да ценят хората по ръкавиците и по мустаките; а умът им, разумът им и честта им са съвсем маловажни неща. Ако искате доказателства, то ви моля да вземете в ръка латинското „Читалище“, когато се то редактируваше още от отца Балабанов, и вие ще се уверите, че и под високата капела (не черкова, а шапка) твърде често се намира безмозъчие. Всичкото това ме накара да дам на българският народ няколко полезни съвети. Слушайте братия! Когато се появи между вази един такъв човек, който обича да се кити като жена, то знайте, че с това той иска да покрие своето умствено сиромашество и своята нравствена голота; когато се появи между вази един такъв човек, който ви говори големи думи, които вие не разбирате, то знайте, че той има празна глава, която не може да веже за едно 2 и 2 е равно на четири; когато се появи между вази една такава личност, която се умилкува на богатите, а със сиромасите говори презрително, то знайте, че тая личност точи зъби за прасетата ви... Вие сте сити от чорбаджии, не трябват ви вече повече!

Един русин ми разказваше, че у българите съществуват две крайности: българите са или много умни, или много глупави; или много работни, или големи хайлази; или много честни, или много безчестни; или

много осторожни, или много луди; с една дума, между българите се намират такива безчестни хора, каквито вие никъде не би могли да намерите, и обратно. И наистина, разгледайте живота на хаджи Иванча ефенди, погледайте по-внимателно на хаджи Николи, опознайте се с Петраки Златев и пр., и вие ще да се съгласите с гореказаният русин.

А от какво произхожда всичко това? – От нашето подчинено положение, от нашата политическа смърт от нашето гнуснаво възпитание и от нашето още по-гнуснаво образование. Мнозина са вече забележили, че у нас съществуват някакви си еврейски начала; а тая забележка има своето основание. Евреите се раждат така също честни и великодушни, както са се родили и някога Катовниците; но тяхната историческа съдба и тяхното настояще положение са ги накарали да бъдат такива, каквито са днес. Нашето честито правителство гледа на всеки един християнин като на куче, а това куче има пред неговите очи каква-годе цена само тогава, когато е то богато, а когато е така, то и раята досега нищо повече не е правила освен да събира богатства, т.е. да се старее да се откупи и да избави своят гръб от турската или правителствената тояга. А из всичкото това ние ще да направиме такова заключение, че честността и великодушието не могат да растат в турската империя, защото тия не заслужават никакво уважение от страна на нашите господари турци и фанариоти. У нас честните хора носят название чапкъни; а най-родолюбивите се наричат бунтовници и хайдучи.

И така, нашата нравствена сила е съединена с нашият самостоятелен живот така също, както е съединено и тялото с душата. От нашата политическа независимост зависи нашето нравствено пробуждане, и обратно. За доказателство ние ще да покажем пак на нашият черковен въпрос, който(говориме вече педесети път) ще да си остане въпрос чак до тогава, докато ние не бъдем освободени политически.

Но аз както казах вече по-горе, че в много отношения е виновато и нашето възпитание и образование. Да докажем. Нашите бащи са чорбаджии и домашни деспоти, нашите майки са убиени и нищожни създания, нашите учители и възпитатели са развалени същества, нашите пастри са невежи и т. н. Българите трябва съвсем да се превозпитат, да оставят своите турски нрави и обичаи, да залегнат за своето възпитание и образование, да изчистят съвършено византийското гюрбе; а после вече да захванат да живеят човечески. Трябва да кажа, че днешното образование е безполезно: а без образование ние никога няма да достигнем до никакво добро. Аз моля бога да избави и неприятелите ми от французките възпитаници, както и от техните учители! А българите разказват,

че крушата не пада далеч от коренът си. Ето защо и нашият черковен въпрос не може да се реши за наша полза. У нас всичко става за пари, следователно... Тежко и горко на нашият народ, ако той остане дотолкова назад, щото различни шарлатани да защитават интересите му!

КРАЙ

Източник: Словото

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4150>]